

Fecr-i Ati Topluluğu (1909 – 1912)

1901’de Servetifünûn Topluluğunun dağılmasından sonra edebiyat dünyasında bir boşluk oluştu. Bazı genç sanatçılar, bir edebi topluluk oluşturmak için bir araya geldi. Bu gençler, Fecriati Topluluğu adı altında toplandılar. Sanat görüşlerini bir beyanname ile ortaya koydular. Topluluğa ad olarak sunulan “Sinâyı Emel” (ideal zirvesi) beğenilmeyerek Faik Ali’nin teklif ettiği Fecriati (geleceğin aydınlığı) ismi kabul edilmiş, Faik Ali başkanlığa seçilmiştir.

1909’da Hilal gazetesi matbaasında toplanan genç sanatçılar Fecr-i Ati’yi (Geleceğin Şafağı) kurarlar. Bu gençler arasında Yakup Kadri, Fuat Köprülü, Ahmet Haşim, Aka Gündüz, Ali Canip, Celal Sahir, Refik Halit, Şahabettin Süleyman, Tahsin Nahit gibi isimler vardır.

Temsilcileri: Ahmet Haşim, Aka Gündüz, Ali Canip Yöntem, Tahsin Nahit, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, M. Fuat Köprülü, Refik Halit Karay, Müfit Ratip, Faik Ali, Celal Sahir, Faik Ali, Şahabettin Süleyman, Emin Bülent Serdaroglu, İzzet Melih...

Şu sanatçılar Fecriati Topluluğu dağıldıktan sonra Milli Edebiyat hareketine katılmıştır: M. Fuat Köprülü, Refik Halit Karay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ali Canip Yöntem, Hamdullah Suphi, Şahabettin Süleyman.

Fecr-i Ati Edebiyatının Genel Özellikleri:

- Servet-i Fünun dergisinde 1910'da bir bildiri yayımlayarak kendilerini kamuoyuna duyuran bir edebiyat topluluğudur.
- Edebiyatımızda bildiri (beyanname, manifesto) yayımlayan ilk topluluktur, daha sonra Yedi Meşaleciler ve Garipçiler de bildiri yayımlamışlardır.
- Topluluk üyeleri edebiyatta yenilikler yapma amacını taşımışlardır.
- Fecr-i Aticiler "Sanat şahsi ve muhteremdir." görüşünü savunmuşlardır.
- Fransız edebiyatını örnek aldılar.
- Servetifünûn'a tepki olarak ortaya çıkmışlar, onları yeteri kadar Batı yanlısı olamamakla suçlamışlardır fakat eleştirdikleri Servetifünûn'dan öteye gidememişlerdir.
- Sanat anlayışları, dil ve üslup yönünden Servetifünûn'a benzer.
- Şiirlerinde ağır, süslü bir dil kullanmışlardır. Arapça, Farsça sözcük ve tamlamalara sıkça yer vermişlerdir.
- Türk edebiyatına herhangi bir yenilik getirememişlerdir.
- Şiirlerinde aruz ölçüsünü kullanmışlardır.
- Serbest müstezat nazım biçimini geliştirerek kullanmışlardır.
- Aşk ve tabiat, şiirlerinde işledikleri başlıca konulardır.
- Aşk teması, romantik ve duygusal özellik taşır. Doğa tasvirleri gerçekten uzaktır.
- Şiirlerinde kişilerin psikolojik sorunlarına yer verdiler.
- Sanatlı söyleyişlere ve imgelere sıkça yer vermişlerdir.
- Düz yazı alanında önemli bir varlık gösteremeyen Fecriati sanatçıları, topluluk dağıldıktan sonra çeşitli alanlarda başarılı örnekler vermişlerdir.
- Topluluk üyeleri şiirde sembolizm, parnasizm ile empresyonizmden; roman ve hikâyede realizm ile natüralizmden etkilenmişlerdir.
- Fecr-i Ati bir bakıma Servet-i Fünun'la Milli Edebiyat arasında bir köprü işlevi görmüştür.
- Bu dönem sanatçıları tiyatro türüne pek önem vermemişlerdir.
- Batı'yla sanat bakımından daha güçlü ilişkiler kurmayı, halkın sanat kültürünü geliştirmek için halka konferanslar vermeyi, sanatı ileriye taşımayı amaçlamışlar; ama kısa sürede dağılan etkisiz bir topluluk olmuşlardır.
- Fecr-i Aticilerin çoğu Milli Edebiyat akımına katılmış; bu dönem bir tek Ahmet Haşim'le anılır olmuştur.
- Sanat anlayışlarında bir bütünlük olmadığı için Fecriati Topluluğu kısa süre içinde dağılmıştır.

Ahmet Haşim (1884-1933)

1884 yılında Bağdat'ta doğan Ahmet Haşim, Fecriati topluluğu dağıldıktan sonra da edebî anlayışını değiştirmeden sanat hayatına devam etmiştir. Sembolizmin edebiyatımızdaki en önemli temsilcisi olan sanatçı, Cenap Şahabettin'in sadece müziği ve ahengi ön plan çıkaran sembolist şiir anlayışına semboller ve hayal unsurlarını kullanmayı da ekleyerek şair, şiirlerinde bunu başarıyla uygulamıştır.

Babasının Arabistan vilâyetlerindeki memuriyetleri sebebiyle düzensiz bir ilkokul tahsili görmüş ve bu yaşamında Arapçayı öğrenmiştir. Annesinin ölümü üzerine 12 yaşında babasıyla birlikte İstanbul'a gelmiş ve Galatasaray Lisesi'ne gitmiştir. I. Dünya Savaşı'ndaki askerliği (1914-1918) sırasında Anadolu'nun çeşitli yerlerini görme fırsatı bulmuştur. 1924'te Paris'e, 1932'de de hastalığı sebebiyle Frankfurt'a gitmiştir. Daha sonra buradaki yaşamını "Frankfurt Seyahatnamesi" adlı eserinde anlatmıştır. Ahmet Haşim'in sanat ve edebiyata olan ilgisi Galatasaray Lisesi'nde başlar.

Edebi Kişiliği

Bilinen ilk manzumesi "Leyâl-i Aşkım" 1901'de "Mecmua-i Edebiyye"de yayınlandı. Bu dönemde Muallim Naci, Abdülhak Hâmid, Tevfik Fikret ve Cenap Şahabettin'in tesiri altında kalmıştır. Son sınıfta iken Fransız şiirini ve sembolistleri tanıdı. Bundan sonra kendi şahsiyetini gösterdi ve ilk şiirlerini kitaplarına almadı. 1905-1908 yılları arasında yazdığı ve daha sonra Piyâle kitabına aldığı "Şii'r-i Kamer" serisindeki şiirleri hayal zenginliği, iç ahenkteki kuvvet ve büyük telkin kabiliyeti ile dikkat çekti ve beğenildi.

Şiirleri o güne kadar alışılmış biçimlere benzemediği için bazı kesimlerden tepki ve eleştiri alan Ahmet Haşim, bu tepki ve eleştirileri "Piyale" kitabının girişinde cevaplar, "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar" başlığıyla verdiği bu cevaplar aynı zamanda sanatçının kendi şiir görüşünün de bir açıklamasıdır. Ahmet Haşim bu yazısında şiiri şöyle tanımlar: "fiir bir hikâye değil, sessiz bir şarkıdır; şair de ne bir gerçek habercidir, ne güzel konuşan insan, ne de bir kanun koyucudur."

1909'da kurulan Fecriati topluluğuna girmiştir. "Edebiyatı ideolojinin değil, estetiğin emrine vermek" prensibinden hareket eden Fecriati topluluğunun yayın organı olan Servet-i Fünûn dergisinde şiirleri yayımlanmıştır. Servetifünun Edebiyatına yapılan hücumlara makaleleriyle katılmıştır. 1911'de yayımlanan Göl Saatleri adlı şiirleriyle haklı bir şöhret kazanmıştır. Fecriati dağıldıktan sonra siyasî ve edebî akımların dışında kendisine has bir şiir ve nesir anlayışının tek temsilcisi olarak kalmıştır. Milli Edebiyat döneminde eser vermeye devam eden sanatçı, Yahya Kemal'le birlikte "saf (öz) şiirin" de en önemli temsilcisi olur.

- Fecriati'nin temsilcilerinden olan şair, topluluk dağıldıktan sonra hiçbir edebi topluluğa katılmamış; sanat anlayışını değiştirmeden sanat yaşamına bağımsız olarak devam etmiştir.
- Sembolizmden etkilenmiştir. Şiirlerindeki doğa manzaraları, sembolistlerin genellikle tercih ettiği “akşam, şafak, gurup, gece, mehtap, güller, yıldızlar, ormanlar” gibi hayal kurmaya uygun yerler ve durumlardır. Empresyonizmden de etkilenmiştir.
- Türk edebiyatında “akşam şairi” olarak da tanınır.
- “Sanat için sanat” anlayışını benimsemiş, toplumsal konularla ilgilenmemiştir.
- Şiirlerinde daha çok serbest müstezat nazım biçimini kullanmıştır.
- Çocukluk anıları, aşk ve tabiat şiirlerinin başlıca temalarıdır.
- Bütün şiirlerini aruz ölçüsüyle yazmıştır. “Köylü vezni” olarak nitelendirdiği heceyi musiki açısından çok yetersiz bulduğu için kullanmamıştır.
- Şiirlerinde anlaşılacak için bir kaygısı yoktur. Dili ağırdır. Arapça, Farsça sözcük ve tamlamalarla yüklü bir dil kullanmıştır. Son dönem şiirlerinde dil sadedir.
- Şiirleri imge ve iç ahenk bakımından çok zengindir.
- Şiirleri dış dünyaya ait gözlemlerinin kendi iç dünyasına bıraktığı izlenimlerini yansıtır. Dış dünya, Haşim'in hayal dünyasının en güzel renklerine bürünerek şiirlerine yansır.
- Düz yazı türlerinde de çok başarılıdır. Fıkra, sohbet, gezi türündeki yapıtlarında kendine özgü bir üslubu vardır. Bu yazılarda parlak zekâsını ortaya koyan orijinal buluş ve görüşleri yer alır.
- Düz yazılarında dil, şiirlerine göre sadedir. Bazen nükteli ve alaycı bir üslup kullanmıştır.
- Şiirle ilgili görüşlerini “Piyale” adlı şiir kitabının ön sözünde yayımlamıştır.
- Şiirle ilgili görüşleri: Şiirin asıl özelliği duyulmaktır. Şiirin dili “musiki” ile “söz” arasında sözden ziyade musikiye yakındır. Şiirdeki bu dil “bir açıklama vasıtası olmaktan çok bir telkin aracı”dır. Şiirde musiki anlamdan önce gelir. Bu sözcükler şiire anlam değerinden çok musiki değerlerine göre girer. Şiirin anlam bakımından açık olması önemli değildir. Şiirin doğduğu yer şuuraltıdır (bilinçaltıdır). Şiir düz yazıya çevrilemeyen bir nazımdır. Şiir bir hikâye değil, sessiz bir şarkıdır. Şiirde anlam aramak, eti için bülbülü öldürmek gibidir. En güzel şiirler anlamlarını okuyucunun ruhundan alan şiirlerdir. Şiirde önemli olan anlam değil, söyleyiş özellikleridir.
- “Merdiven”, “O Belde” en önemli şiirleridir. Göl Saatleri, Piyale, Hayal-i Aşkım
- Gezi Yazıları : Frankfurt Seyahatnamesi. Deneme : Gurabahane-i Laklakan, Bize Göre.